

Nr 8.

Av herrar **Vigelsbo** och **Pettersson** i Ersbacken, *angående statens övertagande av kostnaderna för de offentliga rätts-hjälpsanstalterna.*

Det framstår som ett synnerligen viktigt samhällsintresse, att obemedlade och mindre bemedlade kunna få juridisk biträdeshjälp, när sådan kräves för att tillvarataga deras rätt. Vad angår mål och ärenden inför domstol tillgodoses detta hjälpbehov huvudsakligen genom lagstiftningen om fri rättegång. I rättsliga angelägenheter, som icke föranleda tvist inför domstol, tillgodoses hjälpbehovet i främsta rummet genom offentliga rätts-hjälpsanstalter, inrättade av landsting eller kommuner. Under de senare åren har dock fri utomprocessuell rättshjälp även meddelats av enskilda advokater, sedan överenskommelse därom träffats med vissa landsting.

Trots att den med statsunderstöd bedrivna rättshjälpsverksamheten existerat sedan 1919, har den fortfarande en förhållandevis ringa omfattning. Antalet rättshjälpsanstalter utgör endast tio, av vilka fem äro inrättade för städer, nämligen för Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg, och fem av landstingen i Stockholms, Älvsborgs (två anstalter — i Borås och Vänersborg), Örebro och Västmanlands län. Därutöver har en rättshjälpsanstalt upprättats för Tornedalen, vilken helt bekostas av statsmedel, med hänsyn till i denna bygd rådande förhållanden.

Anledningen till den ofullständiga utbyggnaden av den offentliga rätts-hjälpsverksamheten torde knappast vara att finna i bristande behov av juridisk biträdeshjälp. Tvärtom synes behov av den hjälp, som rättshjälpsanstalterna skola tillgodose, vara i stigande på grund av sociallagstiftningens allt större utbredning och betydelse för de enskilda medborgarna. Det är icke lätt för gemene man att orientera sig bland den mängd lagar och förordningar, som årligen tillkomma eller ändras och varav han inte minst i ekonomiskt avseende beröres. För övrigt kan framhållas att flera landsting diskuterat inrättande av rättshjälpsanstalter men avstått främst på grund av ekonomiska hänsyn.

Orsaken till att antalet rättshjälpsanstalter inte ökat såsom man beräknade år 1919 torde vara att landstingen och kommunerna få bära en alltför stor andel av kostnaderna för verksamheten. Enligt gällande grunder kan offentlig rättshjälpsanstalt få understöd dels för att bestrida utgifterna för porto och telefon och dels till resekostnadsersättning för resor å statens järnvägar. Till anstaltens kostnader för löner, skrivmateriel och

tryckningskostnader utgår statsbidrag med intill 50 procent, dock först sedan eventuella ersättningsbelopp avdragits. Slutligen kan efter särskild prövning ersättning tillerkännas anstalt med högst 3 000 kr. för att betala kostnader i samband med dess inrättande. Av tillgängliga uppgifter synes framgå att statsbidraget till rättshjälpsanstalterna som regel icke når upp till 50 procent av berörda kostnader utan rätt avsevärt understiger dessa.

Frågan om de offentliga rättshjälpsanstalterna har vid flera tillfällen under 1930-talet varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Med anledning härav tillkallades år 1940 en sakkunnig med uppdrag att framlägga förslag om utveckling av rättshjälpsinstitutionen. Utredningsmannen underströk (SOU 1940: 11) att orsaken till stagnationen i rättshjälpsverksamheten var att landstingens och kommunernas andel av kostnaderna blev för betungande. Han föreslog därför att det statliga bidraget till särskilt de av landstingen upprättade rättshjälpsanstalterna kraftigt höjdes, under bibehållande av den statligt kommunala organisationsformen.

Det kan emellertid ifrågasättas huruvida icke den offentliga rättshjälpsverksamheten är en uteslutande statlig verksamhet och sålunda helt bör bekostas av statsmedel. Den i det föregående nämnde utredningsmannen framhåller i detta avseende bl. a.: »Sedan genom lagstiftningen om fri rättegång fastslagits, att den processuella rättshjälpen åt mindre bemedlade ekonomiskt är en statsuppgift, synes ur principiell synpunkt icke gärna kunna finnas några skäl att anse rättshjälpen *utom* rätta åt samma obemedlade vara till största delen en uppgift för landstingen (kommunerna). Särskilt efter det lagstiftningen om fri rättegång numera varit i kraft i mer än tjugo år, skulle det tvärtom principiellt te sig mycket naturligt, att kostnaden för rättshjälpsanstalter över hela landet nu i sin helhet övertoges av staten. En sådan utveckling förr eller senare synes också ganska sannolik.»

Det torde knappast kunna förnekas att rättshjälpsanstalternas verksamhet innebär en besparing för det allmänna på så sätt, att tvister, som eljest skulle lett till rättegångar, vilka staten till stor del fått betala, i avsevärd omfattning kunna göras upp genom förlikning utan rättegång. I själva verket kan anstalternas huvuduppgift anses vara att söka förlika tvistande parter, när förlikning är möjlig och lämpligen kan äga rum. Statens utgift för förlikning av en tvist genom rättshjälpsanstaltens förmedling blir säkerligen genomsnittligt avsevärt mindre än utgiften för tvistens slitande i rättegång. Till den mera påtagliga kontanta besparingen kommer inbesparingen av domstolens arbete, vilket är av ännu större betydelse efter det att det muntliga rättegångsförfarandet införts.

Det synes sålunda näppeligen kunna bestridas att både principiella och praktiska skäl tala för att staten övertager kostnaderna för rättshjälpsanstalterna. Därigenom skulle rättshjälpsinstitutionen även få den omfatt-

ning, som motiveras av kravet på att obemedlade och mindre bemedlade skola erhålla juridisk hjälp för att få sin rätt tillvaratagen.

Med stöd av det anförda hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående statens övertagande av kostnaderna för de offentliga rättshjälpsanstalterna.

Stockholm den 15 januari 1949.

Sven J. Vigelsbo.

E. Pettersson,
Ersbacken.
